

fra Ljudevit Maračić

Zajedništvo u radosti Razmišljanja u društvu s papom Franjom

Stručni rad

Da papa Franjo zna i umije iznenaditi i izazvati mnoge, pa i redovnike, potvrđuju njegova pisma, istupi i susreti s predstavnicima posvećenog života. To je posebno došlo do izražaja u Apostolskom pismu „Posvećenima“, potpisanom 21. studenoga 2014. u povodu otvaranja Godine posvećenog života.¹ Istaknuto mjesto u brojnim pobudnim nastupima pape Franje redovnicima svakako zauzima sintagma o *radosnom zajedništvu*. U prvome dijelu ovoga našeg predavanja poslušat ćemo najprije glas, izazov i poziv Svetog Oca, a u drugom dijelu, na temelju raznih iskustava ponuditi svojevrsni ispit savjesti kao možebitni odgovor na ove izazove.

1. Izazovi pape Franje

„Budite radosni! Pokažite svima da nasljedovanje Krista i življenje njegova Evanđelja ispunjava vaše srce radošću. Podijelite ovu radost s onima koji su vam blizu, kako bi tolike osobe i same osjetile želju da vam se priključe u prekrasnom i uzbudljivom evandeoskom izazovu... Budite žene i muškarci zajedništva! Ukorijenjeni u osobno zajedništvo s Bogom, kojeg ste izabrali kao bolji dio svojega života (usp. Lk 10,42), neumorni ste graditelji bratskog zajedništva; svjedočeći evandeoski zakon uzajamne ljubavi među sobom, a potom prema svim ljudima, osobito najsiromašnijima. Svjedočite kako univerzalno bratstvo nije kakva utopija, nego Isusova želja za čitavo čovječanstvo”.

Što Papa na poseban način *očekuje* od redovnika/-ica u ovoj Godini posvećenog života? I sam odgovara: „Prije svega da bude uvijek istina ono što sam jednom rekao: ‘Gdje god su redovnici, ondje je radost.’ Pozvani smo iskusiti i pokazati da je Bog sposoban ispuniti naše srce i učiniti nas sretnima, te nema potrebe tražiti drugdje našu sreću; da istinsko bratstvo življeno u našim zajednicama jača našu radost; da nas naš potpuni dar u služenju Crkvi, obiteljima, mladima, starijima, siromašnima ostvaruje kao osobe i daje puninu našem životu. Da među nama ne

¹ PAPA FRANJO, *Apostolsko pismo Svetog Oca Franje svim posvećenim osobama u prigodi Godine posvećenoga života*, HKVRPP, Zagreb 2015.

bude tužnih lica, nesretnih i nezadovoljnih osoba, jer 'nasljedovanje s tugom na licu žalosno je nasljedovanje'. I mi, kao i svi drugi muškarci i žene, doživljavamo teškoće, noći duha, razočaranja, bolesti, opadanje snaga zbog starenja. Upravo u ovome morali bismo pronaći 'savršenu radost': naučiti prepoznati lice Krista, koji je bio u svemu sličan nama, te tako iskusiti radost znajući da smo slični njemu koji se, iz ljubavi prema nama, nije sustezao podnijeti križ.“

U svojem Apostolskom pismu, koje djeluje nekako bezimeno („Ai Consacra-ti“/Posvećenima) Papa na vidjelo iznosi jedan zasebni, ali i sastavni dio projekta posvećenog života. Polazeći od naših osnivača, Sveti Otac tvrdi kako su naši utemeljitelji i utemeljiteljice bili očarani jedinstvom Dvanaestorice s Isusom kao i zajedništvom kojim se odlikovala prva jeruzalemska zajednica. Osnivanjem vlastite zajednice svi su oni kanili ponovno stvoriti te evanđeoske modele, gdje će svi biti jedno srce i jedna duša, gdje će uživati Gospodinovu prisutnost (usp. PC 5). Drugim riječima, krenuti od iskustava Isusovih apostola i kršćana Jeruzalemske crkve. No, pogled ide u naše vrijeme.

Živjeti sadašnjost s velikom ljubavlju, prema Papinim riječima, znači postati i biti *eksperti zajedništva* (esperti di comunione, »prekaljeni u zajedništvu«), »svjedoci i tvorci onog 'plana zajedništva' koje je na vrhuncu čovjekove povijesti po Božjem naumu«. U društvu sukoba, teškog suživota među različitim kulturama, tlačenja slabih, nejednakosti, pozvani smo pružiti konkretni model zajedništva koji, kroz priznavanje dostojanstva svake osobe i dijeljenje dara kojega svaki može biti nositelj, omogućuje živjeti bratske odnose.

Biti dakle *muškarci* i žene zajedništva, odvažiti se biti prisutni i ondje gdje postoje razlike i napetosti, biti vidljiv znak prisutnosti Duha Svetoga, koji ulijeva u srca veliku ljubav da svi budemo jedno (usp. Iv 17, 21). Živjeti mistiku susreta: »Sposobnost čuti, slušati druge osobe. Sposobnost zajedničkog traženja puta, metode«, puštajući da nas u tome prosvjetljuje odnos ljubavi među Božanskim osobama (usp. 1 Iv 4,8) kao model svakoga međuosobnog odnosa.

Nakon ovih zaista samo uopćenih poziva i poticaja, osvrćući se pak na Godinu posvećenog života, koja mu je i dala prigodu obratiti se ovim posebnim pismom, Papa se pita: „Što napose očekujem od ove Godine milosti posvećenog života?“

I odgovara, misleći na one kojima piše: Prije svega da bude uvijek istina ono što sam jednom rekao: »Gdje god su redovnici, ondje je radost.« To je ono već istaknuto u uvodu ovog razmišljanja, a ovdje je sada malo razrađeno:

- * Pozvani smo dakle iskusiti i pokazati da je Bog sposoban ispuniti naše srce i učiniti nas sretnima, te nema potrebe tražiti drugdje našu sreću; da istinsko bratstvo, življeno u našim zajednicama, jača našu radost; da nas naš potpuni dar u služenju Crkvi, obiteljima, mladima, starijima, siromašnima ostvaruje kao osobe i daje puninu našem životu.

- * Da među nama ne bude tužnih lica, nesretnih i nezadovoljnih osoba, jer »nasljedovanje s tugom na licu žalosno je nasljedovanje«. Svi mi, kao i svi drugi muškarci i žene, doživljavamo teškoće, noći duha, razočaranja, bolesti, opadanje snaga zbog starenja. To nas ne smije obeshrabriti.
- * Štoviše, upravo u ovome morali bismo pronaći »savršenu radost«: naučiti prepoznati lice Krista, koji je bio u svemu sličan nama osim u grijehu, te tako iskusiti radost znajući da smo slični njemu koji se, iz ljubavi prema nama, nije sustezao podnijeti križ.

Nakon tih jasnih naznaka, Papa nastavlja: Redovnici se i redovnice, kao i sve druge posvećene osobe, zato i nazivaju *ekspertima zajedništva* (»prekaljenima u zajedništvu«). Očekuje zato da »duhovnost zajedništva«, na koju je pokazao već sv. Ivan Pavao II., postane stvarnost te da svi mi budemo prvi koji će postati svjesni »velikog izazova koji je pred nama« u ovom novom tisućljeću: »Učiniti Crkvu domom i školom zajedništva.« Uvjeren sam, nastavlja Papa, da ćete u ovoj Godini ozbiljno raditi na tome da ideal bratstva koji su težili postići vaši utemeljitelji i utemeljiteljice raste na raznim razinama, kao u *koncentričnim krugovima*. Te zanimljive krugove Papa dalje opisuje:

- * »Zajedništvo se ostvaruje prije svega (1) u pojedininim zajednicama svake ustanove. U vezi s time vas pozivam da ponovno pročitate moje česte istupe, u kojima se ne umaram ponoviti da su kritike, ogovaranja, zavisti, ljubomore, antagonizmi - stavovi kojima nema mjesta u našim kućama. Kada su te pretpostavke ispunjene, hod ljubavi koji se otvara pred nama malne je beskonačan, jer se tada teži uzajamnom prihvaćanju i pažnji, provodi se u djelo zajedništvo materijalnih i duhovnih dobara, bratsko ispravljanje, poštivanje prema slabijima... To je već istaknuta 'mistika' zajedničkog života, koja naš život čini svetim hodočašćem.«
- * Sljedeći zahtjev možda u našim okolnostima još nije toliko aktualan, jer su naše redovničke zajednice još uvijek prilično homogene: „Moramo također (2) preispitati odnos među osobama koje pripadaju različitim kulturama, s obzirom na to da redovničke zajednice postaju sve više internacionalne, dakle raznolike. Kako dopustiti svakome da se izražava, da bude prihvaćen sa svojim specifičnim darovima, da postane u punini suodgovoran“, pita se Papa aludirajući na situacije različitosti.
- * Sljedeći (3) izazov ne bi smio proći bez odaziva u našim sredinama. „Očekujem nadalje da se poveća zajedništvo među članovima različitih ustanova. Ne bi li ova Godina trebala biti prilika da se s većom hrabrošću izađe iz granica vlastite ustanove, kako bi se zajednički stvarali, na lokalnoj i općoj razini, zajednički projekti formacije, evangelizacije, socijalnih djelovanja?

Na taj će se način moći djelotvornije pružiti stvarno *proročko svjedočenje*. Zajedništvo i susret među različitim karizmama i zvanjima jest hod nade unaprijed. Nitko ne gradi budućnost tako da se izolira, niti isključivo vlastitim snagama, već tako da se prepozna u istini zajedništva koje se uvijek otvara susretu, dijalogu, slušanju, uzajamnom pomaganju i štiti nas od bolesti pozivanja na same sebe (autoreferencijalnosti).“ Rijetko smo dosad, kao u ovoj prilici, čuli tako jasne pozive na naše redovničko zajedništvo, suradnju, sudionništvo, ne samo na razini naših konferencija.

- * Istodobno, posvećeni je život (4) pozvan težiti iskrenoj sinergiji među svim pozivima u Crkvi, počevši od prezbitera i laikâ, odnosno omogućiti „rast duhovnosti zajedništva prije svega u vlastitoj sredini, a zatim u samoj crkvenoj zajednici i preko njezinih granica“. Poziv se dakako ne odnosi samo na redovničku stranu, jer sinergija (= suradnja nekoliko organa u zajedničkoj izvedbi neke radnje), zahtijeva dogovor više zainteresiranih strana.

Govoreći o svojim očekivanjima, Papa je potom istaknuo i *ciljeve* koji se u Godini posvećenog života postavljaju pred sve redovnike i redovnice:

- * Prvi je gledati prošlost sa zahvalnošću (poziv je nekako najviše usmjeren starijim redovnicima i redovnicama). Sjetiti se svojih početaka i povijesnog razvoja i zahvaliti Bogu koji je Crkvi dao toliko darova koji je čine lijepom i opremljenom za svako dobro djelo.
- * Drugi: živjeti sadašnjost s velikom ljubavlju. S pažnjom i ljubavlju osluški-vati sve ono što Duh Sveti danas govori Crkvi, na sve potpuniji način ostvarivati konstitutivne vidove našega posvećenog života (vrijedi podjednako i za starije i mlađe).
- * Treći: Prigrлити budućnost s nadom (na što su posebno pozvani mladi i mlađi redovnici i redovnice). „Poznate su nam teškoće s kojima se suočava posvećeni život u svojim različitim oblicima: opadanje zvanjâ i starenje, napose u zapadnom svijetu, ekonomski problemi kao posljedica teške ekonomske krize, izazovi internacionalizacije i globalizacije, zamke relativizma, marginalizacija i društvena beznačajnost... Upravo u tim nesigurnostima, koje dijelimo s mnogim našim suvremenicima, ostvaruje se naša nada, plod vjere u Gospodina povijesti koji nam nastavlja ponavljati: ‘Ne boj... se: jer ja sam s tobom’ (Jr 1, 8). Poznato je da Papa nekako radije govori o nadi nego o optimizmu. Kaže da u ovome ima previše psiholoških natruha, a nada da nosi istaknutiji eshatološki naboj, dakle kršćanski naglasak.

Nada o kojoj govorimo, nastavlja papa Franjo, ne temelji se na brojevima ili djelima, nego na Onome u kojeg smo stavili svoje pouzdanje (usp. 2 Tim 1, 12) i kojem »ništa nije nemoguće« (Lk 1, 37). To je nada koja ne razočarava i koja će omogućiti posvećenom životu da nastavi ispisivati veliku povijest u budućnosti, koju moramo uvijek imati pred očima, svjesni da nas prema njoj odlučno vodi Duh Sveti kako bi nastavio s nama činiti velike stvari.

Zato Papa bez ikakva ograničenja poziva sve redovnike i redovnice u ovoj Godini posvećenog života: »Ne podlegnite napasti brojeva i djelotvornosti, a još manje napasti da se uzdate u vlastite snage. Istražujte obzore svoga života i sadašnjeg trenutka 'u budnom bdijenju'. S Benediktom XVI. vam ponavljam: 'Ne pridružujte se zlogukim prorocima koji naviještaju svršetak ili besmisao posvećenog života u današnjoj Crkvi; radije se zaodjenite Isusom Kristom i zaognite oružjima svjetlosti – kao što poziva sveti Pavao (usp. Rim 13, 11-14) – te ostanite budni i bdijte!' Nastavimo i uvijek se iznova vraćamo na svoj put s povjerenjem u Gospodina, zaključuje Papa svoj poziv posvećenima.

Ovdje se Papa, govoreći o nadi koja nas treba prožimati, posebno usmjerio prema budućim naraštajima: »Obraćam se poglavito vama, mladi. Vi ste sadašnjost zato što već aktivno živite u krilu svojih ustanova, pružajući presudan doprinos svježinom i velikodušnošću svog opredjeljenja. Vi ste istodobno i njihova budućnost, jer ćete ubrzo biti pozvani preuzeti vodeću ulogu u animaciji, odgoju, služenju, misiji. U ovoj ćete Godini vi voditi glavnu riječ u dijalogu sa starijim naraštajem. U bratskom zajedništvu moći ćete se obogatiti njegovim iskustvom i mudrošću i, istodobno, moći ćete mu dozvati u svijest ideale koje je upoznao na početku svoga redovničkog života, pružiti polet i svježinu svog zanosa, te ćete tako zajedničkim snagama iznjedrili nove načine življenja evanđelja i sve prikladnije odgovore na potrebe za svjedočenjem i naviještanjem. Raduje me saznanje da ćete vi mladi iz različitih ustanova imati prigode za svoje susrete. Neka susret postane uobičajen put zajedništva, uzajamne potpore i jedinstva.«

Za potpunije i dublje razumijevanje ovih Papinih poziva, zova i izazova, vrijedi nam se vratiti dvije godine unatrag. U vrijeme održavanja opće skupštine Unije vrhovnih poglavara, 29. studenoga 2013. papa Franjo održao je trosatni susret s generalnim poglavarima, a bilo ih je oko 120, i odmah napomenuo da ne namjerava držati nikakav (na)govor, već naprosto s njima uspostaviti razgovor/dijalog. Na sva pitanja izrazio je spremnost i odgovarati. Iz toga poduljeg razgovora urednik poznatog časopisa »Civiltà cattolica«, isusovac p. Antonio Spadaro, priredio je prigodno izdanje, kojemu je dao naslov »Illuminate il futuro«², prema jednoj od temeljnih poruka koje papa Franjo često upućuje članovima posvećenog života. Ovdje je urednik Spadaro sažeo ovaj podulji razgovor Pape i vrhovnih poglavara

² Antonio SPADARO, *Illuminate il futuro*, Milano, Ancora, 2015.

te iz njega izvukao tzv. **osam velikih izazova** današnjem redovništvu (1. priznati se grješnicima, - 2. Boga otkrivati u svakoj stvari, - 3. biti otvorenih pogleda, - 4. biti proroci, - 5. biti plodonosni, - 6. biti braća, - 7. biti radosni, - 8. prihvatiti poslanje).

Iz bloka raznih pitanja koja se odnose **na zajedništvo** („Biti braća“) Papa je odgovarao na konkretne upite koji predstavljaju teškoće zajedničkog života u bratstvu: „Kako spojiti zauzetost u poslanju i zajednički život? Kako se boriti protiv sklonosti individualizmu? Kako se odnositi prema braći u teškoćama, koje često proživljavaju ili izazivaju konflikte u zajednici? Kako spojiti ispravan odgovor i milosrđe u pojavi tih teških slučajeva?“ Prije nego što je izravno odgovarao na konkretna pitanja, papa Franjo je podsjetio kako je prethodnog dana primio u audijenciju sadašnjeg priora ekumenske zajednice Taizéa, brata Aloisa. „U Taizéu zajedno žive monasi katolici, kalvini, luterani... i svi provode stvarni bratski život. Za mlade predstavljaju vrlo dojmljivu apostolsku osovinu.“ Nakon te digresije, Papa je nastavio: „Bratstvo ima izvanrednu snagu povezivanja. Bolesti bratstva, s druge strane, predstavljaju snagu koja razara. Napasti protiv bratstva predstavljaju ono što najviše sprječava hod posvećenog života. Individualističke tendencije nalaze se u temelju težnje da se izbjegavaju teškoće bratskog života. Sveti Ivan Berchmans govorio je kako mu je zajednički život najveća pokora. Često je teško živjeti bratstvo, ali ako se ono izbjegava, ne možemo ni biti plodonosni. Svaki rad, pa i onaj apostolski, može postati bijeg iz bratskog života. Ako netko ne uspijeva živjeti bratstvo, ne može ni živjeti svoje redovništvo.“ Potom je Papa prosljedio realističnom analizom izraza „konflikt“, često rabljenog ne samo u ovom razgovoru. „Redovničko bratstvo, unatoč brojnim svojim mogućim protivnostima, pravo je iskustvo ljubavi koje nadilazi *svaki konflikt*. Neminovni su zajedničarski sukobi. U izvjesnom smislu čak moraju postojati ako zajednica uistinu živi iskrene i lojalne odnose. To je život. Pomišljati na zajednicu bez braće u teškoćama nema smisla, nije čak ni dobro. Ako se u jednoj zajednici ne događaju konflikti, znači da tu nešto nedostaje. Stvarnost potvrđuje da u svim obiteljima i u svim ljudskim skupinama postoje sukobi. Konflikte zato treba prihvatiti, ne zanemariti. Ako se prikriju, oni izazivaju pritisak koji dovodi do eksplozije. Život bez konflikata nije život.“

Poznato je kako jedno od načela pape Franje glasi da je „jedinstvo unatoč/ iznad sukoba“. Ove poruke treba čitati u svjetlu njegove enciklike „*Evangelii gaudium*“, gdje se traži da se „prihvati podnošenje sukoba, da se riješe i preobrase u lanac povezanosti novog procesa“.³ U tom se smislu konflikt može, čak treba, uključiti u proces sazrijevanja. To ne znači zatvarati oči pred teškoćama. Papa Franjo u daljnjem tijeku razvijanja ovoga zanimljivog promišljanja, upozorava kako

³ Usp. PAPA FRANJO, *Evangelii gaudium*, 227.

se nikako ne smijemo ponašati poput svećenika ili levita iz prisporodbe o milosrdnom Samarijancu. Oni naprosto zatvaraju oči pred teškoćom. Što dakle činiti, pita se Papa. Kao odgovor iznio je jedno svoje osobno iskustvo iz prethodnog života. „Sjećam se priče o jednom mladom čovjeku, bile su mu svega 22 godine i nalazio se u potpunoj depresivnoj krizi. Ne govorim o redovniku, već naprosto o mladiću koji je živio sa svojom majkom udovicom, koja je zarađivala kruh pranjem robe imućnih obitelji.“ I Papa nastavlja ovo crno-bijelo iskustvo: „Mladić nije više odlazio na posao, živio je obavijen maglom alkohola. Majka je bila nemoćna, nije znala što poduzeti. Ipak, svakodnevno, prije odlaska u razne obitelji na pranje robe, uputila bi sinu nježan pogled. I znate što se s vremenom dogodilo“, pitao se Papa. „Taj mladi čovjek danas je vrlo ugledna osoba. Nadvladao je tešku krizu jer ga je onaj stalni nježni pogled patnice majke na kraju toliko uzdrmao da je promijenio život.“ Papa Franjo zaključuje: „Upravo to, treba ponovno otkriti nježnost, posebno *majčinsku nježnost*. Sjetite se one nježnosti koju je proživljavao sveti Franjo, na primjer. Nježnost pomaže da se nadvladaju konflikti.“

Papa je u daljnjem tijeku svojeg razmišljanja o bratskom životu i problemima koji se ovdje susreću, bio posve otvoren i kritičan: „Istina je, ponekad smo zaista jako okrutni. Živimo u općoj napasti kritiziranja kako bismo zadovoljili osobne težnje ili dokazali osobnu nadmoć. Često su krize bratstva izazvane krhkošću osobnosti, pa je u tom slučaju potrebno potražiti profesionalnu pomoć stručnjaka, psihologa. Ne treba se toga bojati. Ne moramo se stalno bojati da ćemo upasti u *psihologizam*. Ali nikada, nikada ne smijemo djelovati kao poslovođe pred konfliktom jednog subrata. Moramo uključiti i srce.“

U zaključku ovog bloka odgovora na izazov bratskog zajedništva, papa Franjo je generalnim poglavarima posebno stavio na srce: „Bratstvo je doista nešto vrlo osjetljivo. U himnu se prve Večernje svetkovine sv. Josipa u argentinskom izdanju Rimskog časoslova moli da ovaj svetac čuva Crkvu „con ternura /tal. tenerezza/ de eucaristia“ (euharistijskom nježnošću). Evo, tako se treba odnositi prema braći: *euharistijskom nježnošću*. Treba pomilovati konflikt“, kako slikovito predlaže Papa na sebi svojstven način. I na kraju je pridodao još jedno svoje prisjećanje: „U pamet mi dolazi slučaj pape Pavla VI. kad je u mnoštvu dopisa koje je svakodnevno primao otvorio pismce jednog djeteta koje mu je poslalo samo neke dražesne crteže. Pavao VI. je tada izjavio svojim suradnicima kako mu je baš takvo pismo donijelo veliku utjehu. Nježnost nam čini dobro. Euharistijska nježnost možda ne rješava sukobe, ali nam pomaže da se s njima kao ljudi suočimo.“

I slijedi završni Papin poticaj kao izazov bratskom životu: „U vezi s time vas pozivam da ponovno pročitate moje česte istupe u kojima se ne umaram ponoviti da su kritike, ogovaranja, zavisti, ljubomore, antagonizmi stavovi kojima nema mjesta u našim kućama. Kada su te pretpostavke ispunjene (to jest da toga ne

bude), hod ljubavi koji se otvara pred nama malne je beskonačan, jer se tada teži uzajamnom prihvatanju i pažnji, provodi se u djelo zajedništvo materijalnih i duhovnih dobara, bratsko ispravljanje, poštivanje slabijih... To je 'mistika' zajedničkog života, koja naš život čini svetim hodočašćem."⁴

2. Naš odgovor

Papa je u obliku raznih izazova jasno izrazio svoj pogled na pitanje redovničkog zajedništva. Nije zaniijekao ni postojanje teškoća, koje on najradije svrstava pod zajednički nazivnik „konflikata“. Tim svojim izazovima sve članove posvećenog života u Crkvi poziva na svojevrсни ispit savjesti. Kako se to obično čini u tišini i sabranosti vlastitog srca, mogli bismo ovdje stati i prepustiti se tome. No, kako sam zamoljen da pokušam obaviti glasni ispit savjesti, pokušat ću ukratko osobno, zato i subjektivno obojeno, iz vlastitog iskustva, ponuditi neke moguće sastavnice ovog mozaika koji bi zaista mogao i trebao sadržavati brojne kamenčiće da dobijemo veliki mozaik.

Kada pokušavamo dati neki općenit, zajednički, objektivni odgovor na postavljene izazove, svi se mi obično nalazimo i pred određenim teškoćama, a to je nedostatak dubljeg istraživanja ovog pitanja na našim prostorima. Možda bismo svojevrstan zanimljiv odgovor mogli dobiti uvidom u različite kanonske pohode koji razni vizitatori iznose u svojim izvješćima na redovitim kapitulima pojedine redovničke ustanove, kada treba izvijestiti i o zajedničkom životu i njegovoj radosnoj dimenziji. No, to bi zaista bio mučan, vjerojatno i samo djelomičan posao, budući da se redovito o tome ne piše javno u redovničkim glasilima, a pristup originalnim izvješćima još je nedostupniji, a vizitatori, to je poznata činjenica, obično naginju kritičkom izvještavanju o negativnim pojavama. Zbog toga me organizator ovih Redovničkih dana zamolio da svojevrсни ispit savjesti ponudim na temelju svojega redovničkog iskustva, koje je počelo godinom novicijata pred nešto više od šezdeset godina, a potom je posebno obogaćeno trokratnim mandatom službe višega redovničkog poglavara u Hrvatskoj provinciji sv. Jeronima franjevac konventualaca. Koliko sam pak imao prigode steći uvid u problematiku i za dosta širokoga vremenskog raspona djelovanja na razini muškog dijela naše Konferencije kao tajnik i predsjednik, mislim da mogu ustvrditi da su male, gotovo neznatne razlike koje u tom pitanju dijele pojedine muške ustanove u nas. Veću teškoću vjerojatno predstavlja određeni vremenski odmak, jer se ovaj ispit savjesti ipak odnosi na stanje unatrag nekoliko, čak i više godina. No, unatoč svemu, mislim da će nekoliko zapažanja stečenih u mojoj provincijskoj praksi pružiti mogućnost proširenja slike i njezine dorade i dopune u susljednoj mogućoj diskusiji.

⁴ PAPA FRANJO, *Evangelii gaudium*, 87.

1. Papa nas izazovno naziva *ekspertima zajedništva*. I to od nas očekuje da budemo. To je glavno pitanje ovoga svojevrsnog ispita savjesti. Jesmo li mi i u kojoj mjeri, danas i ovdje, stručnjaci zajedništva, radosnoga bratskog zajedništva? Prije nego što pokušam konkretnije ući u raspletanje ovog izazova, kao svojevrsnu pomoć u tome, podsjetio bih na vrlo uspjelu sliku Crkve, zajednice Božjeg naroda, a to se dakako može protegnuti i na redovničko zajedništvo, sliku koju je u više navrata ocrtao umirovljeni papa Benedikt XVI, uspoređujući je s lađom koja je oštećena, načeta, ali se uz napor onih koji plove u njoj, ipak uspijeva odhrvati udarima vjetera, prijetnjama valova pa napreduje, sporo, ali stalno.
2. Radi objektivnosti, trebalo bi svakako krenuti, kako se danas rado ističe, od svjetla do sjena i natrag. Na području radosnog/uspješnog zajedništva smijemo najprije istaknuti brojne pozitivne pokušaje i iskustva osvješćenja našega bratskog zajedništva, koje zamjećujemo već od koncilskog dekreta „*Perfectae caritatis*“ do najnovijih pisama Kongregacije za posvećeni život i navedenoga Papina pisma posvećenima u povodu Godine koju slavimo. I na našem području bilo je i ima nastojanja i pokušaja da se ova svijest razbudi, dozrije i učvrsti, što se na širem području pokušalo organiziranjem raznih skupova i *tiskanjem materijala* na ovu temu. Nije prošao nezapaženo, recimo, vrlo uspjeti naputak Kongregacije za ustanove posvećenog života „Bratski život u zajednici“,⁵ objavljen pred dvadesetak godina, koji je potom predstavljen, razrađen i obrađen na raznim skupovima nacionalnoga i mjesnoga karaktera. Jedan od vidljivijih plodova zasigurno je produbljenje svijesti *suodgovornosti* u zajedničkom životu, čega je bilo mnogo manje u prethodnim vremenima. Ovdje valja pridodati i zapažena pisma nadležne Kongregacije u povodu slavljenja Godine posvećenoga života.⁶ Udahnjivanje života u mjesne i provincijske kapitule, kao mjesto susretanja, razmatranja, preispitivanja života te zajedničkog planiranja, središnje mjesto zajedništva i bratstva gdje se sva braća trebaju osjećati prihvaćenima, ali i pozvanima na odgovornu izgradnju zajednice, donijelo je i donosi lijepe plodove, bar u većini naših zajednica.⁷ Naglasak na *solidarnost*, kojom se nastoje izjednačiti razlike između pojedinih zajednica ili

⁵ KONGREGACIJA ZA USTANOVE POSVEĆENOG ŽIVOTA..., *Bratski život u zajednici*, KVRP-UVRP, Zagreb 1994.

⁶ KONGREGACIJA ZA USTANOVE POSVEĆENOG ŽIVOTA I DRUŽBE APOSTOLSKOG ŽIVOTA, *Istražujte. Pismo posvećenim muškarcima i ženama u hodu za Božjim znakovima*, HKVRPP, Zagreb 2015, i KONGREGACIJA ZA USTANOVE POSVEĆENOG ŽIVOTA..., *Radujte se! Okružnica posvećenim muškarcima i ženama, iz učiteljstva pape Franje*, HKVRPP, Zagreb 2015.

⁷ Rado ističemo i preporučamo vrlo uspjeti dokument koji je objavio RED FRANJEVAČA KONVENTUALACA pod naslovom *Samostanski kapitul – zajedničarsko razabiranje, preispitivanje života, bratsko ispravljanje*, a koji je u hrvatskom prijevodu izdala Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevača konventualaca, Zagreb 2010.

njezinih članova, čega dakako još ima u našim ustanovama, sve je prisutniji, ali izgleda da se još uvijek nedovoljno osjeća. Sve se bolje definira i jasnije profilira lik poglavara, od autokratskog poimanja do dijaloške uloge, čemu je osjetno pripomogao i izazovni napatuk spomenute Kongregacije „Služenje autoriteta i posluh“.⁸ Ima dakako mnogo drugih svijetlih primjera autentičnoga življenja radosnog zajedništva, i u okvirima našega redovništva, što bi moglo bar djelomice potvrditi Papinu izazovnu tvrdnju da su redovnici eksperti zajedništva. No, kako se obično u ispit savjesti događa, radije se zaustavljamo na zamračenim ili *zasjenjenim iskustvima*, koja u pitanje postavljaju Papinu tvrdnju. Radi se, na primjer, baš o pojavi tzv. konflikata, koji otežavaju i urušavaju zajednički život, ali su i u nas prisutni, čak i neminovni, a očituju se u raznim oblicima.

3. Koje su to sjene/opasnosti koje u ovim trenucima kao mogući konflikti ponajvećma otežavaju ili čak ugrožavaju sigurnost naše zajedničke plovidbe? Evo samo nekoliko natuknica za ispit savjesti. Uvjeren sam da na prvo mjesto treba staviti sve naglašeniji *individualistički pristup* našem posvećenom životu. Ima toga, možda i previše, u našem redovničkom životu i uzajamnim odnosima. Naša opredjeljenja i djelatnosti često izlaze iz zajedničkog nam plana i programa, nema zajedničkog dogovora, ili ga ima sve manje, sve se više zatvaramo u svoj osobni krug interesa, ne mareći baš puno za rad i život bližnjega nam brata. To se dakle ponajvećma očituje, što djeluje pomalo paradoksalno, u nedostatku zajedničkog planiranja, čak i u pastoralnim odnosima, koji posebno danas naglašavaju i traže zajednički, ekipni rad. A tu baš kao redovnička zajednica možemo i trebamo puno dati i pružiti. Mi često postajemo čak i vrsni individualni eksperti, koji ipak rado zaboravljamo na radosno zajedništvo. Ako pak tražimo neku vezu, često je pronalazimo izvan naših bratskih i apostolskih okvira. Zbog toga, u tom svojevrsnom ispit savjesti, možemo i trebamo priznati da nam sve više slabi osjećaj pripadnosti većoj i široj redovničkoj obitelji, zvala se ona samostan, provincija ili red.
4. To dovodi, kao logična posljedica, do zanemarivanja i nezanimanja za ono što se događa u bratstvu, bilo onome mjesnoga karaktera, nešto više provincijskog, a najviše općega, generalnoga, na razini Reda. Taj naš individualistički pristup/odnos redovničkom zajedništvu očituje se, na primjer, u nedostatku pažnje za neke inače dobre inicijative na provincijskoj/područnoj razini, kao što je *zanemarivanje* i *nesudjelovanje* u skupovima i susretima koje priređuje provincijsko vodstvo, nepoznavanje i nezainteresiranost za trenutne brige na višoj razini, kao da se sve to nas naprosto ne tiče. Još je teže kad se ovakav individualistički pristup uvlači u svagdašnji život na mjesnoj razini. Naprosto, *nezanimanje* za ono što radi i kako živi moj subrat, s kojim

⁸ KONGREGACIJA ZA USTANOVE POSVEĆENOG ŽIVOTA...*Služenje autoriteta i posluh*, HKVRP-HUVRP, Zagreb 2008.

dijelim možda jedino zajednički stol, pa nepoznavanje briga i teškoća koje more naša mala bratstva, posebno indiferentnost prema uspjesima naših bližnjih. Ti raskomadani i razbijeni fragmenti obiteljskog i društvenog života sve više pogoduju svojevrsnom otuđenju života i u našim redovničkim zajednicama. To je možda samo početni mali crv koji se pomalo uvlači i počinje kao crvotočina rastakati drvenu oblogu naše drage redovničke lađe na kojoj zajedno plovimo prema cilju. Stvara pukotine i rupe, ali srećom ima dosta i onih koji ih uspješno začepljuju.

5. Pojava i postojanje tzv. *interesnih skupina* unutar naših zajednica pobuđuje posebno mjesto u ovome ispitu savjesti. Kad je to izražaj potrebe i koristi, npr. pastoralno ili studijsko povezivanje srodno zadužene braće, takve spontane grupe mogu samo pospješiti zajednički rad. Kad se radi o povezivanju npr. dobno srodnih članova zajedništva (mladi-srednji-stari), može imati psihološko opravdanje i biti korisno, ali kad se radi o idejno povezanim srodnim dušama i njihovoj ponajčešće ne tako javno očitovanoj vezi (npr. konzervativno usmjerena braća, naprednjačko-kritičarsko označena braća), takvo oblikovanje interesne skupine može imati i negativan predznak, pogotovo u vidu utjecaja na moguće izbore poglavara ili usmjerenje jednog dijela braće u odnosu na smjernice i odluke službenih kapitula. Nije bio samo rijedak slučaj kad je takva rascjepkanost privukla i javnu pažnju izvan zajednice.
6. Idući tim tragom moguće zatvorenosti ili isključivosti, brzo nailazimo na srodnu već spomenutu *ravnodušnost*, koja sve više osvaja prostor i u našem redovničkom zajedništvu i bratskim odnosima. Često oplakujemo, i to s punim pravom, nezainteresiranost većine današnjih ljudi, koji svoj život grade daleko od Boga, ne zagledavajući se gotovo nikad u vis, prema nebu, nego zadovoljavajući se samo mrvicama koje im nudi zemlja, svijet. Ta ravnodušnost nagrizava podosta i naš bratski život, a do izražaja najčešće dolazi u bezobzirnosti i nemaru za drugoga, posebno kad je u potrebi, nevolji ili nemoći. Taj stav ravnodušnosti najčešće dovodi do duha relativizma, koji sve više osvaja duše i srca naših suvremenika, ali neopazice i samih posvećenih. Svi mi osjećamo kako je danas teško odolijevati ovoj napasti, koju samo korak dijeli od srodne nevolje koju zovemo *osrednjost*. Taj mediokritet osvaja, odnosno zaražava sve više i naše srce i naš duh. Toga možda nedovoljno svjesni, olako popuštamo prihvaćajući lagodniji i manje naporan ritam bratskog života. Ravnodušnost i osrednjost sve duljim koracima osvajaju staze našega bratskog života te moramo iskreno priznati, u ovom svojevrsnom ispitu savjesti, kako to možda nedovoljno zapažamo, kako nismo dovoljno svjesni opasnosti za naš zajednički život. Braća oko nas, da ne govorimo o ljudima u svijetu, očekuju od svih nas više pažnje, više otvorenosti, više ljubavi, više solidarnosti.

7. Da malo zagrizemo i na moralno područje naših odnosa. To je nedostatak diskrecije s obzirom na zajednički život i djelovanje. Ima jedan crv koji prilično rastače naše redovničko zajedništvo, o čemu papa Franjo jako često govori, a to je otvoreno ili prikriveno ogovaranje unutar zajednice. Posebno to teško djeluje kad se ta govorkanja iznose izvan i preko samostanskih zidina. Nedostatak diskrecije, odnosno *indiskrecija*, velik je propust, rekao bih i učestao grijeh, protiv radosnog zajedništva, jer narušava povjerenje, guši iskrenost, ubija ljubav. Papa Franjo dobro se poziva na naše utemeljitelje, koji su bili jako osjetljivi na ovaj crv koji rastače bratsko zajedništvo. Posebno teško djeluje kada izvanjski prijatelji ili suradnici, danas sve prisutniji naši uposlenici, bivaju zaraženi tom bolesnom klicom, pa izvan naših zajednica nastavljaju započeti i teško prekidiv lanac indiskrecije.
8. U analizi ovih slabosti valja dakako reći i nekoliko zapažanja o prisutnosti ili manjku *radosti* našeg zajedništva. Činjenica jest da se radost ne može improvizirati. Ona je izražaj unutarnjeg stanja duha. U posljednje vrijeme svjedoci smo kako se pokušava, posebnim naglaskom na uvrštavanje i održavanje zajedničke rekreacije u svakodnevni ritam dnevnog reda, zajednici utkati ovaj vrlo važan segment zajedništva. Rekreativni trenutki blagoslovljeno su vrijeme odmora, predaha, vedrine, čega zaista puno treba, a često nema. Razne prigode, kao proslave imendana obljetnica, blagdana, uvođenja ili razvođenja u službe, nedovoljno se koriste za trajnije unazočenje vedrog i radosnog elementa u zajednički život. Za veći dio braće čini se da su zanimljiviji privatni trenutki gledanja televizije, surfanja po internetu, čavrljanja na mobitelu. *Zajedničko veselje* nije monopol svjetovnog života, ono i te kako ima svoje mjesto i ulogu u dnevnom redu, ali ga u većini slučajeva nema, što bi dakako trebao biti dodatni razlog zabrinutosti u življenju tzv. radosnog zajedništva, o čemu tako zanosno i izazovno govori papa Franjo.

Ovaj samo subjektivni letimični i površni pogled na socio-eklezijalno okolje koje danas okružuje naše redovničke zajednice, kao svojevrsan kratak, ali i konkretan djelomičan ispit savjesti s nekoliko konkretnih natuknica, trebao bi nas uvjeriti kako ima puno prostora da se još dosta toga promijeni ako želimo postati i biti, prema Papinim izazovnim riječima, eksperti zajedništva. Mi danas s jedne strane zapažamo djelovanje Duha, koji i sada vodi našu povijest povećanoj solidarnosti i otvorenosti drugima, razvoju osjećaja za prihvata i ugradnju svih u jednu zajednicu, što stvarno predstavlja razloge za optimizam, ili kako bi Papa radije rekao, za nadu i povjerenje. S druge pak strane uočljivo je da kontekst mjesta i vremena u kojima živimo predstavlja razloge za zabrinutost i suočavanje. Mislim da bi nas ovaj naš prigodni ispit savjesti mogao dovesti do ovog zaključka.

Završni poziv

I da poslušamo na kraju još jednom izazovni poziv pape Franje: „Budite radostni! Pokažite svima da nasljedovanje Krista i življenje njegova Evanđelja ispunja vaše srce radošću. Podijelite tu radost s onima koji su vam blizu, kako bi tolike osobe i same osjetile želju da vam se priključe u prekrasnom i uzbudljivom evanđeoskom izazovu... Budite žene i muškarci zajedništva! Ukorijenjeni u osobno zajedništvo s Bogom, koje ste izabrali kao bolji dio svojega života (usp. Lk 10,42), neumorni ste graditelji bratskog zajedništva; svjedočeći evanđeoski zakon uzajamne ljubavi među sobom, a potom prema svim ljudima, osobito najsiromašnijima. Svjedočite kako univerzalno bratstvo nije kakva utopija, nego Isusova želja za čitavo čovječanstvo.“ Da je među nama fizički prisutan papa Franjo, on bi zasigurno zaključio: „Ne dajte da vam ukradu radost zajedništva!“